

ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА МИХАЙЛОВИЧА ІВАНІКА

Геологічну спільноту України сколихнула сумна звістка, що 24 серпня 2021 на 85-му році відійшов у вічність доктор геолого-мінералогічних наук, професор, відомий фахівець у галузі палеонтології і стратиграфії, морської геології, завідувач відділу стратиграфії і палеонтології мезозойських відкладів Інституту геологічних наук НАН України – Михайло Михайлович Іванік.

М. М. Іванік народився 20 квітня 1937 р. у м. Мукачево Закарпатської обл. У 1959 р. закінчив геологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка за спеціальністю “інженер-геолог-розвідник”.

Трудову діяльність Михайло Михайлович розпочав 1959 р. на посаді геолога маркшейдерського відділу у Березинському шахтоуправлінні Закарпатської області. Згодом був переведений до нафтопромислового управління “Долина–нафта” старшим геологом відділу з підрахунку запасів та обробки керна. У 1960–1966 рр. працював у Центральній науково-дослідницькій лабораторії Управління нафтовидобувної та нафтопереробної промисловості при Раді Міністрів УРСР м. Івано-Франківська, де створив та очолив мікропалеонтологічну лабораторію, в якій удосконалювали методики опрацювання палеонтолого-стратиграфічних даних для з’ясування детальної геологічної будови локальних структур та регіональних нафтогазогенеруючих формаційних комплексів крейда-кайнозойських відкладів Передкарпатського прогину – основного нафтогазовидобувного регіону України. Це уможливило за стратиграфічними критеріями обґрунтувати триарусну будову нафтогазопродуктивного палеогенового комплексу, що значно підвищило прогнозні перспективи Карпатського регіону. Результати десятирічного опрацювання бурових матеріалів Передкарпатського прогину, їх кореляція з відслоненнями узагальнено у фундаментальній праці “Кремнистые микроорганизмы и их использование для расчленения палеогеновых отложений Предкарпатья” (1977), де співавтором є Н. В. Маслун, кандидат геол.-мін. наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент Української нафтогазової академії, провідний науковий співробітник відділу геоєкології та пошукових досліджень Інституту геологічних наук НАН України, а також соратник і дружина, з якою Михайло Михайлович пропрацював до останніх днів свого життя.

З 1966 року і до останніх днів життя Михайло Михайлович свою наукову діяльність пов’язав з Інститутом геологічних наук АН УРСР спочатку як аспірант, який за три роки захистив кандидатську дисертацію “Спікули губок з олігоценівих відкладів Передкарпаття та їх стратиграфічне значення” (науковий керівник чл.-кор. АН УРСР В. Я. Дідковський). Після закінчення аспірантури працював у відділі стратиграфії і палеонтології кайнозойських відкладів Інституту на посаді молодшого до 1974 р., а згодом до 1995 р. старшого наукового співробітника та паралельно працював над докторською дисертацією “Палеогенова спонгіофауна Східно-Європейської платформи та

суміжних регіонів” (наук. конс. – чл.-кор. АН УРСР В. Я. Дідковський), яку успішно захистив 1994 р. Після захисту М. М. Іванік обіймає посаду провідного наукового співробітника, а з 1996 р. й до останніх днів життя – завідувач відділу стратиграфії і палеонтології мезозойських відкладів ІГН НАН України.

Наукова діяльність Михайла Михайловича спрямована на вирішення фундаментальних і прикладних проблем зі стратиграфії, особливо нафтогазоносних регіонів України, біостратиграфії та палеонтології (форамініфери, губки) платформних та морських формацій. Фундаментальні розробки М. М. Іваніка спрямовані на обґрунтування за біо-, літо-стратиграфічними методами проблем еволюції біосфери, циклічності седиментогенезу, з'ясування біогенного, або абіогенного (флюїдогенного), походження корисних копалин, зокрема вуглеводнів, солеродних басейнів. Зауважимо, що він успішно розвивав палеонтолого-стратиграфічні напрями. Зокрема, це методологія, регіональна, місцева, подійно-геодинамічна стратиграфія, які включають створення різнорангових стратиграфічних і седиментаційних моделей та побудову детальних місцевих, регіональних та кореляційних стратиграфічних схем мезо-кайнозою Західного (Карпатського) та Південного (Причорномор'я, Крим, Азово-Чорноморська акваторія) нафтогазоносних регіонів, зокрема, мезо-кайнозойського осадового комплексу Індоло-Кубанського прогину, Гірського Криму, північно-західного шельфу і континентального схилу Західно-Чорноморської западини та прикерченського шельфу, западини Соркіна, інших геоструктурних елементів Східно-Чорноморської западини.

М. М. Іванік є співавтором розробленої методології системного стратиграфічного аналізу побудови стратиграфічних моделей та розробником місцевих, регіональних, кореляційних схем мезо-кайнозою як фундаментальної основи для реалізації геоісторичного розвитку осадових басейнів, які висвітлені в монографії “Стратиграфія верхнього протерозою та фанерозою України”. Т.1: Стратиграфія верхнього протерозою, палеозою та мезозою України.

Результатом багаторічних наукових досліджень Михала Михайловича є біостратиграфія за кремeneвими губками та розроблення паратаксономічної класифікації мікроспонгіофосилій за елементами скелетів спонгіофауни з палеогенових і неогенових відкладів Східноєвропейської платформи та її обрамлення. Він розробив методичні засади вивчення губок (їх спікул) із застосуванням різних палеонтологічних методів, у тім числі евристичного моделювання. М. М. Іванік за паратаксономічною класифікацією спікул губок, аналізом проблем систематики губок визначив закономірності просторово-часового поширення губок у мезо-кайнозойських відкладах як нового біостратиграфічного інструменту побудови, деталізації та удосконалення стратиграфічних схем і міжрегіональних кореляцій, що слугує критерієм стратифікації теригенно-кременистих формацій та палеогеографічних реконструкцій. Зауважимо, що Михайло Михайлович досконало володів й форамініферовим аналізом, який застосовував у стратифікації мезо-кайнозойських відкладів.

Системний комплексний підхід у палеонтолого-стратиграфічних дослідженнях М. М. Іваніка до побудови стратиграфічних моделей простежувався у багаторічному досвіді та численних розробках одного з фундаментальних напрямів геологічної науки – геології морів та Світового океану. А це і створення електронної бази даних з палеонтології та стратиграфії мезо-кайнозойських відкладів нафтогазоносних регіонів України як основи для комп'ютерних побудов різнорангових геологічних моделей; з подальшим монографічним вивченням мікрофосилій; розробкою систематики згідно з вимогами міжнародних стандартів; створення біостратиграфічних моделей з детальною кореляці-

єю мезо-кайнозойських відкладів України та регіонів Тетичного і Бореального поясів; реконструкцією умов седиментації окремих просторово-часових підрозділів мезо-кайнозойських відкладів України. Михайло Михайлович за матеріалами рейсів в Індійський, Атлантичний, Тихий, Південний океани досліджував донні відклади плейстоцен-голоценових осадків Світового океану, палеоокеанологію, палеоекологію, стратифікацію та геохімію за форамініферами й іншими органічними рештками, які використовував для вивчення процесів седиментогенезу та відтворення історії геологічного розвитку осадових басейнів мезо-кайнозою. М. М. Іванік є яскравим представником Української школи з морської геології, яку очолили: чл.-кор. АН УРСР В. Я. Дідковський, АН УРСР А. Є. Бабинець, акад. АН УРСР Є. Ф. Шнюков, які досліджували проблеми геології і металогенії Індійського, Південного, Атлантичного океанів та Азово-Чорноморського басейну. М. М. Іванік був активним учасником експедицій 3, 5, 7 та 19 рейсів НДС “Академік Вернадський”, 2 рейсу ГДСу “Донузлав”, 13 та 24 рейсів НДС “Професор Колесников”, 50 рейсу “Михаил Ломоносов” в Атлантичний, Тихий та Індійський океани та навколосвітньої експедиції на НДС “Академік Вернадський”.

За допомогою біостратиграфічних досліджень М. М. Іванік визначив закономірності поширення планктонних і бентосних форамініфер, спікул губок, діатомей, радіолярій у донних відкладах Світового океану; досліджено зв'язок біотичних угруповань планктону і бентосу, їх розподіл залежно від гідрологічних умов басейну, виконано стратиграфічне розчленування плейстоценово-голоценових відкладів. Для систематики, палеоекології і палеоокеанічних реконструкцій М. М. Іванік розробив методику вивчення біогеохімічної будови форамініфер. У проєкті глибоководного буріння DSDP “Гломар Челенджер” він провів детальну стратифікацію палеогенових і неогенових відкладів Фолклендських островів. М. М. Іванік виконав кореляцію біогенної складової донних осадків Південного та Індійського океанів, що підтвердило концепцію існування кремневого поясу осадо накопичення в приекваторіальній частині Світового океану.

Зауважимо, що у М. М. Іваніка великий науковий доробок – автор понад 180 друкованих праць, з них – понад 10 монографій: “Закономерности распространения фораминифер в Северной и Тропической Атлантике” (1977); “Кремнистые микроорганизмы и их использование для расчленения палеогеновых отложений Предкарпатья” (1977); “Бистратиграфическое обоснование границ в палеогене и неогене Украины” (1979); “Некоторые особенности количественного распространения органических остатков в осадках Аравийско-Индийского хребта” (1979); “Особенности распространения микрофауны в донных осадках” (1979); “Paleogene and Neogene sponge spicules from DSDP Leg Sites 511, 512, 513 in the South Atlantic” (1983); “Стратиграфическая схема палеогеновых отложений Украины” (1987, 1993); “Шельфовая зона Гвинейской республики (фауна, флора и условия формирования осадочного чехла)” (1987); “Геология и металлогения юго-западной части Красного моря” (1988); “Литолого-стратиграфическая характеристика позднечетвертичных осадков на профиле материкового склона Гвинеи” (1990); “Условия формирования, состав и физические свойства донных отложений прибрежной части шельфа Гвинейской Республики” (1991); “Екогенез в сучасних океанах і значення для пізнання його в древніх басейнах” (1995); “Геологические и биотические события позднего еоцена – раннего олигоцена” (1996); “Atlas Peri-Tethys Paleogeographical maps” (Map 7 Late Sinemurian Scale – Map 16 Late Maastrichtian) (2000); “Палеогеновая спонгиофауна Восточно-Европейской платформы и сопредельных регионов” (2003); “Стратиграфія мезо-кайнозойських відкладів північно-західного шельфу Чорного моря” (2006); “Палеогеографическая карта палеоцена Украины (сумская свита) М-6

1:1.000.000" (2007); "Стратиграфічний кодекс України" (2012); "Стратиграфія верхньої протерозою та фанерозою України". Т. 1 (2013).

Варто наголосити, М. М. Іванік був чудовим та професійним учителем, адже під його керівництвом підготовлені кандидати геологічних наук з різних напрямів палеонтології та стратиграфії, а це – А. В. Шумник, Л. Г. Мінтузова, Д. В. Мачальський, Ю. В. Клименко, О. Д. Веклич, Ю. Б. Доротяк та науковий консультант докторів геологічних наук Л. М. Якушина та О. А. Шевчук.

М. М. Іванік був експертом експертної ради з геології Департаменту атестації кадрів МОН України, членом Бюро та головою мезозойської комісії Національного стратиграфічного комітету України, членом ради та редколегії Українського палеонтологічного товариства. Велику увагу М. М. Іванік приділяв редагуванню наукових статей, монографій, збірників наукових праць як член редколегії "Геологічного журналу"; "Збірника наукових праць Інституту геологічних наук НАН України"; "Палеонтологічного збірника"; "Тектоніка і стратиграфія". М. М. Іванік брав участь у виконанні фундаментальних наукових програм НАН України, у розробці міжнародних програм і проєктів, у роботі Міжвідомчого стратиграфічного комітету Карпато-Балканської геологічної асоціації, Міжнародному проєкті геологічної кореляції, Європейській асоціації геовчених та інженерів (EAGE), Світовому конгресі спонгіологів тощо.

Учасники мезозойської комісії Національного стратиграфічного комітету України (м. Луганськ, травень 2006 р.).

Фото зліва. Учасники XXXV сесії Палеонтологічного товариства НАН України (сміт Чинадійово, 21 травня 2014 р.).

Фото справа. Міжнародний семінар Landslide-2019 (м. Львів, червень 2019 р.).

М. М. Іванік – лауреат премії імені П. А. Тутковського Національної академії наук України. Нагороджений відзнакою Національної академії наук України за наукові досягнення, срібною медаллю Спілки геологів України та почесними грамотами НАН України.

Сумно, коли такі науковці, як Михайло Михайлович, відходять у засвіти! Сумно, що геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка та Львівське відділення УПТ втратили свого випускника, фахівця, консультанта та порадирика.

Від імені науково-педагогічного колективу та всієї палеонтолого-стратиграфічної школи Львівського університету, усіх членів Львівського відділення Українського палеонтологічного товариства та наукової громадськості щиро сумуємо та шлемо співчуття родині, близьким, колегам і всім, хто знав Михайла Михайловича!

Галина Гоцанюк, Роман Лещух, Ірина Супрун